

23. september 2019

UKA 2019/15a
Siverth K. Heilmann

Naalackersuisut siulittaasuata ammaanermi oqalugiaataa tunngavigalugu oqallinneq.
(Naalackersuisut Siulittaasuata)

Siullermik Atassut sinnerlugu Naalackersuisut siulittaasuata Kim Kielsen Naalackersuisut sinnerlugit oqalugiaataanut qujanaq.

Atassut-miit maluginiarparput, oqalugiaat sulianik ingerlareersunik nalunaarutiginninnerusoq, taamaattorli aamma soorunami inatsisartunut aalajangiiffigisassanik pissanganarluinnartunik siunnersuutitik imaqartoq.

Nunatsinni sunut tamanut akissaqarumalluta, aningaasarsiornitta qaffassarnissaanut, suliffissaaleqineq apparsarnerata saniatigut sulerusussuseqalersitsinissap qaffassarneqarnissaa Atassut-mit oqariartuutigiuarparput.

Aalisarneq aqqutigalugu, nunamilu suliffissuarni suliffissaqartitsinerit aningaasarsiornerpullu suli qaffakkaluttuinnarsinnaanera siulittuutigisarpurput, tamannalumi ilorraap tungaanut ingerlavoq. Aalisartitsiuarpuqut imartatsinni angeqisumi atorluanaanata, piffiit ilaanni tattoqisaattutulli ililluta, qassutaappata ningittakkallu il il aalisarfiusuni ernumanartumik annaaneqartatut ikiliartunngivillutik.

Aalisarnermi isertikkakkagut annertusartuarnissaat ataavartumillu qulakkeerniassagutsigu, pingaartumik qaleraleqarfinni sukateraluni naleqqussaannissaq avaqqunneqarsinnaanngimmat Atassut-ip aalajangiusimagutsigu.

Atassuttip aalisarnermik inatsisitta 1996-imi 100 %-imik akuerineqarnera ataatsimiititaliami siuttuuffigaarput. Naalackersuisunili aalisarnermut inatsisip nutarterneqarnissaa pillugu aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuarmut innersuunneqaannarsimanera naammagisimanngeqaara, isumaqarami inatsimmi allannguiniarnermi tassaasariaqartoq inatsisartut aalisarnermi piniarnermillu ataatsimiititaliaat.

Nunatta sineriarujussuisa ilaani kangerlunnilumi qujanaqisumik qaleralinnik pisassiiffiunngitsumik aalisarneq ingerlalluaqqilernikuuvoq aningaasarsiutigineqarluarlunilu. Pingaaruteqaqaat aalisartut namminneq aamma peqassuseq innarleraangat, aalisarfiusumik matusigallarnissamik kissaateqartarnerat politikkikkut malissallugu. Piffiilli ilaani uumasorsiuuniik qangarsuaanilli nungulernerajuartunik sulili aalisarfigineqarluartunik.

Atassut-mit inatsisartunut Naalackersuisunullu kaammattuutigeqqiinnassavarput oqariartuutigisartakkagut atuisut namminerlu misilittagaqarluarnermik tunuliaqutaqarluartut tusaaneqarnerunissaat. Pinngortitaaq aqussinnaanngilarput, aalisarnermullu inatsit naleqqussartuassallugu ajornanngitsunnguuvoq. Pisuussutigut uumassusillit sulluunniit

aningsarsiuutiginerussagutsigit, aalisartortatsinnut imartarujussuatsinni atuerusuttut periarfissinniartigit.

Aalisarneq kisiat aningsarsiorinitsigut isumalluutigineqarsinnaanngimmat, Atassut-miit pingaartilluinnakka ilagaat, Nunatsinni pisuussutitta uumaatsut aatsitassatigut misissueqqaarnerit aningsarsipassuarnik naleqartartut aningsaaliisussarsiornernut, peqassuseq aningsarsiuutigineqarsinnaanerilu aqutissiusseqataasimavugut, tamannalu iluatsilluartut taaneqarsinnaalluni. Aatsitassanut inatsit 2009-mi naammassisoq soorunami pisarialimmik naleqqussaqqinneqartarpoq.

Qeqertarsuatsiaat eqqaani rubinisorfimmi ammaasimanerput nuannaarutigisimaqaarput, nunaqavissut avammullu tunisassiorsinnaaneq misilittagalinnik suleqateqarnikkut, Nunatsinni aallaveqarsinnaanerunera Atassut-mit angorusullugu oqaluttarfik manna aqutigalugu kaammattuutigisarparput, sulilu periarfissamik taperseerusuttoqarpat suleqataanissamut piareersimavugut.

Piffissami qanittumi Kangerlussuarmi Qaqortorsuarmi anorthosit-imik piiaavik, Qeqqata Kommuune-ani Naalakkersuisuniik peqataasoqarata akunnattuungasunnguamik pisortatigut ammarneqarnera nuannaarutigeqalugu naammassivarput. Oqaatigissavarali ammaanerup nalaani Naalakkersuisuniik piiaanissamut akuersissummik pissarsisimannginneq pissutigalugu, sulisut ilaat angerlarallartinneqartariaqarsimmata.

Aatsitassarsiorfik allanut sanilliullugu mingutsitsiviunngitsoq pisortatigoortumik Naalakkersuisuniik ammartutut nalunaarutigineqarnissaa, suliffillu siuarsimaqisoq piareeqqasorlu aallartigasuarinissamat, Naalakkersuisut iliuuseqareersimanngippata piaartumik qisuariaateqarnissaat Atassut-miit kissaatigiinnassavarput.

Naalakkersuisut nersorusuppagut pilluaqullugillu, naalagaaffeqatigiinnerput atorluarlugu aningsarsipassuarnik inuussutissarsiorneq siuarsarusullugu, Qallunaat Nunaanni Naalakkersuisuusimasut, Lars Løkke Rasmussen siuttoralugu 220 mio kr. nalinganik pissarsisimanerannut. Aningsarsipassuit innuttaasut politikkerillu sanaartugassanut iluarsagassanullu kissaaterpassuinit pisariaqarteqisatsinnut atorneqarsinnaaneri qujarulluinnarneqartariaqarput.

Namminersornerulernikuunerup kinguneranik nammineq akisussaaffigiumallugit amerlanerussuteqarluartut tigusimasagut inissiarpassuit il il aningsasassaaleqissuppagut. Qujanaqaaruna Naalagaaffeqatitta iluani aamma Namminersortunik suliffeqarfinniik aningsaaliinerit annertuut piffiit ilaanni naammassineqartarmata, sulilu piunassuseqartoqartarluni. Tamanna allatigut aamma atorluarneqartuartaqarpoq, innuttaasugut akileraarutitigut qaffaaginnartarnissaq aqutissaanngimmat.

Nunatsinni sermimik imermillu avammut tuniniaalernissamut periarfissanut pitsassuugaluartut, ilaatigut suliffeqarfiit Nunatta ukiuusinnaanera sikuusarneranillu ilisimasakinneq iluatsippallaarsimannginneranik kinguneqarnikuvoq, taamaattumik Atassut-miit erngup sermillu avammut tunisassiarineqarsinnaanera iluaqutigineqarsinnaaneralu upperisarilluinnarparput. Qinnuteqarsimasut iluatsilluarnissaannik kissaappagut.

Piumagaanni piumannikkaluaraannilu pigisagut pioreersut aserfallattarput ilaalu aningaasarpassuit atorlugit iluarsarneqartariaqartarlutik taarsersorneqartariaqartarlutilluunniit. Ukiorpassuit mittarfissuaqarnermut oqallinnerit tusaasarlugillu peqataaffigisimavagut. Aap inatsisartuni, Nuummi Ilulissanilu mittarfissualiorfigineqarnissaat aalajangersimaneq Atassut-mit ataqqisimavarput, kiisalu Qaqortumi suluusalinnut mittarfiliortoqarnissaa ilanngullugu.

Kangerlussuup nunaqarfittut takornariqarfittut annertuumik siuariartorfiusup, minnerunngitsumillu mittarfissuup millileriffigineqarani ammaannarnissaanut suliniutit Naalakkersuinikkut Kommuunelu peqatigalugu iluatsittumik suleqatigiinnisaa pingaartissimavarput, tamannalumi aamma massakut Qallunaat Nunaanni Naalakkersuisunngortut peqatigalugit Kangerlussuup illersornissaqarfiup iluani atuinneqarnissa siunniunneqarmat Atassut-miit toqqissiallaatigeqarput.

Mittarfissuaq nunap qeriuannartuuneranik inissisimaffeqartoq atorluarneqartullu, iluarsartuunneqassaguni aningaasarpassuarnik naleqartussaavoq. Taamaattumik Atassut-mit aqquit imaatigut silaannakkullu kimmut ammarusunneranni, niueqatigiinnikkut, siornatigut suleqatigilluarsimasagut ikinngutigullu Amerikkarmiut soqutiginnippata allalluunniit nunat piumassusillit suleqataarusuttut aningaasaleeqataarusuttullu atuisinnaanerannut tikilluaqqusariaqarigut Atassut-ip tapersersorpaa.

Narsarsuup inissisimaffia pissutaalluni, nunarsuarmi miffiusinnaasarnera isumannaassuseq appassissoq oqaatigineqartarpoq, taamaakkaluartorli mittarfissuaq pioreersoq nunataa eqqaalu takornarissanut allanullu soqutiginnittunut atorluarnissaa pingaaruteqarluinnarnera Atassut-miit tapersersugaraarput.

Ukiorpassuarni kujataani lokal-imi politikkerit Qaqortumi mittarfittaartoqarsinnaanera isumaqatigiinnigissutigiuaraat malinnaaffigaarput. Aningaasaliisoqarani susoqarunngimmat 2014 miss Atassut-mi siuttuuffigaara mittarfiusinnaasup tungaanut aqqusinniornissamut aningaasanik 15 mio kr.-inik immikkoortitsineq. Aningaasaqarnermi ataatsimiititaliap akuerimmagut qaartitsineq siulleq aallartimmat, mittarfittaarsinnaanermut illoqarfiullu allilerneqarsinnaanerannut periarfissat sukkaqisumik annertusippat.

Naalakkersuisut Nukissiuuteqarnermut imermillu tunngatillugu inerisaaqqinnissanut soorlu Qasigiannuanut Aasiannullu kiisalu Nuup eqqaani Utoqqarmiut Kangerluarsunnguani erngup nukinganik nukissiorfiup nukimmik tunniussinnaasaata allineqarnissaanut periarfissiiniarnerit piffinnilu allani, Atassut-miit qilanaaralugit utaqqissavagut suleqataaffigilluassallugillu.

Namminersorlutik Oqartussat inissiaataat kommuninut nuunneqarnissaat assigiimmik toqqammaveqarluni saaffiginnittarfiup ataasiinnanngortinneqarsinnaanerannut Naalakkersuisut oqariartuutaat Atassut-mit isumaqatigaarput pingaaruteqarporli siunertaq iluatsissappat aningaasartaasa malinnaatinnegarnissaat. Kommuunet Namminersorlutillu Oqartussat iniuterpassui aningaasaleeqatigiiffigisartakkagut, massakkornit pitsaanagerusumik atuisut sullinneqarnissaat aqutsilluarnikkut pisariaqarluinnarmat.

Oqariartaasigaarput meerartagut inuusuttortagullu siunissaralutigit, taamaattumik atuarfitsigut ilinniarfitsigut ineqarfigisaannillu minnerunngitsumillu ilinniartitaanerisa suli pitsaanutsumik politikikkut atugassaqartitsinissarput avaqqussinnaangilarput. Atassut tamakku tungaasigut pisarnermisut pitsaasumik angusaqarnissamut aningaasaliinissanullu peqataassaaq.

Issittup minnerunngitsumik Nunatta ilisimatoorpassuarnik ilisimatusarfigissallugu soqutigineqaleraluttuinnarnera pillugu Atassut-ip Naalackersuisuusartugut kaammattuutigisarpaa, Nunatsinni ilinniartortatta piumassuseqartut akuutinneqarnerunissaannut suleqataasariaqartugut. Silaannaap imartattalu kissatsikkiartorneranik annertuumik oqallisigineqarnera aallaavigalugu, inuusuttatsinnut ilisimasassat pigiumallugit akuutitsinerulernissarput pisariaqavissoq aqutissiuunneqarnerunissaa inassutigissavarput.

Nunarput namminiilivinniarnissamut innuttaasut politikkerillu amerlanerussuteqarlutut, nammineq ilinniartitaanikkut aningaasarsiornikkut minnerunngitsumillu inuit peqqissut sulilersinnaanissaat imminut ilaqtutinnullu pilersuilersinnaanerat pikkoriffigineqarnerulertariaqarpoq. Inuit ikiugassat ikiussavagut. Sulisussanik amigaateqarneq ukiuni makkunani nalinginnaavallaalerpoq avataaniillu tikisitsisariaqartarnerput pisariaqartitsinerpullu milliartunngilaq. Namminiilivipallakkusulluni anguniaqarnermut, ingerlaaserput siunertamut naapertuutinnigilaq, politikikkut assortuussutissaanngilarluunniit, piffiit ilaanni oqarlutaanngikkaluarluni suleqatigiilluarnikkut angusaqarfiusartoq, inatsisartoruna aamma paaseqatigiinnerneq angusaqarfigisigu.

Nunatsinni akisussaaffinnik tigusiigatta peqqinnissaqarfik tigusatsinnut siullernut ilaavoq. Peqqinnissaqarfiup eqiterlugu aqqissuussisimanerput illoqarfippassuarnut nunaqarfippassuarnullu innuttaasut kiffartuunneqarnerat iluatsissimanngikkipput nassuerutigisariaqarparput. Nakorsiaraluarlutik kingusinaartumillu annertuumik nappaammik toqumillu kinguneqartartorpasuit ila qassimmita ilaqtariippassuusugut nalaapparput. Aningaasarpassuarnik illikkartitsisaraluarpuqut, ajornartorsiornerput milliartunngilaq. Aap nakorsiarangatta nakorsamik katsorsarneqarluta ikiorneqaraangatta qujasaqaagut.

Utoqqaanngooq inuuneqqortusiartorpugut, peqqissuunissarpummi ukiorpassuarni paasisitsiniutigineqartarpoq, nammineq inuunerinnerunissarput paarinerunissarpullu pingaarnersaasoq. Ajoraluartumilli inuppasuaqarpoq meeqqaniik inuusuttunut nappaammik assigiinnigitsunik eqqorneqartartut. Nuummi sinerissamiit tamaginniik katersuuffiunerujussua, nammineq Nuummi najugaqavissunik nakorsiarniarneq ilungersuatitsivoq annertoqisumik, taakkulu immikkut nakorsiartarfittaarnissaat politikikkut piaartumik anguniassagipput politikkeratitsinnut suleqatigissagaatigut inassutigissavarput.

Qallunaat Nunaannut kalaaleqaterpassuagut nunanullu allanut katsorsartikkiartortartut, ukiorpassuarni nerisaqarnikkuinnaanngitsoq ineqartitaanikkuinnaanngitsoq kisiannili napparsimasut illersuisoqalernissaannik kissaateqarnerat, suliassatut piviusunngortinniarnissaanut oqaluinnarata aqutissiuutsigu, Atassut suleqataanissamut piareersimavugut.

Qulaani ajornartorsiutit nammineq Nunatsinni aqqissinnaanngikkutsigit, Atassut-mi isumaqarpugut peqqinnissaqarfik tigusimasarput Naalagaaffeqatitsinnut utertinneqarsinnaanera innuttaasunik politikkerinillu nalilersorneqartariaqarpoq innuttagut sullinneqarnerat

pitsaanerulerseqqinneqarsinnaappat. Nakorsarneqarsinnaanerput sullinneqarnerlu pitsaaneq utertikkumallugu.

Suliassatut allatut iinnarpoq aamma utoqqaat illersuisoqalernissaminnik ukiorpanni kissaateqartuarnerat, Atassut naalakkersuisooqataanerani piviusunngortinneqartariaqarneranik kissaaterpassuarnut ilanngunnikuusarput, Naalakkersuisut saqqummiummassuk assorujussuaq nuannaarutigaarput, kiisamilu piviusunngortinneqarnissaanut Atassut suleqataassaaq.

Kiisalu utoqqaat inuuneqqortusiartorerat aallaavigalugu utoqqalinersiuteqalereeraluarluni ilanngartuunneqarani suliiinnarsinnaanerisa periarfissaasa pitsanngorsaaviginissaat kiisalu utoqqalinersiuteqartut nutaamik qaffaavigineqarsinnaanerata aaqqissuuteqqinneqarnissaanut Atassut-miit siunnersuuteqarnikuuvugut. Naalakkersuisut uvagullu peqatigiilluta inatsisartuni angusaqarluarnissamut isumalluaqaagut.

Atassut piareersimavoq piniarneq aallaaniarnerlu pillugit inatsisip 1999-imeersup allanngortiterneqartarsimasullu ullutsinnut naleqqussaaffigineqartariaqalerneranut. Piniarnermi nakkutilliisoqarneq eqqunneqarmat Atassut-ip inatsisartunut siunnersuutiginiikuuvaa. Ajoraluartumilli massakkut suliassat ikiliartunngikkaluartut, angallateqarniarnikkut sukumiisumik nakkutilliinissamut ajornartorsiortoqarnera arajutsisimanngilarput. Taamaattumik Naalakkersuisut saqqummiussaqarumaarnerannik qilanaarpugut susassaqaarfimmud sunniuteqarfigeqqissallugu.

Atassut pisarnermisut piareersimassaaq, nunatta kangiani nunaqarfinni illoqarfinnilu piniarnermut aalisarnermullu inuussutissarsiuteqarnerup siuarsarneqarnissaa pillugu oqalliseqqinnissamut. Aalisarnikkut siuarsaaneq kisimi naammanngilaq, aalisarnermut ikaarsaariartitsinerup saniatigut nunami puttasunilluunniit tunitsiveqarnissaaq, suliniutigissallugu kommuune susassaqartoq susassaqaqtullu allat avaqqunneqarsinnaanngillat.

Kujataani nunalerineq aqcutigalugu imminullu pilersuleriartuinnarfitta nalaani, suut tamarnik niuvernikkut assartuinikkut imminut ataqatigiinnissaat pisariaqarluinnarpoq, kukkussutaasartullu aaqqiivigineqartarnissaat siuariartuinnarnissamut aqcutissaapput. Atassut pisarnermisut savaatilinnut nunalerinermullu aallutalinnut, pilersaarusiullu isumalioqatigiissitap suliaanut saqqummiunneqartussamut suleqataassalluta neriorsuutigissavarput.

Inuussutissalerinermut akisussaaffiup ukiorpanngortuni Nunatsinnut angerlaanneqarnissaa Atassut-ip kissaatigiugaanut ilaalluinnarpoq. Taamaattumik Naalakkersuisut inatsisartunut siunnersuummik saqqummiussiniarnerat qilanaarilereerparput, Nunatsinnimi tunisassianik annertusaarusunnerput oqaasiinnaassanngippat alloriarnissarput pingaaruteqassaaq.

Amerlasuunik isumaqartoqartarpoq pinngortitaleriffimmi uumasorsiuut (biologit) pinngortitamik piniakkanik aalisakkanillumi kisimik ilisimasaqarluartuusut. Ukiorpassuarni Atassut-ip oqaluttarfik ilaatigut manna aqcutigalugu utikuluttuarpaa, atuisut tassalu Nunatsinni aalisartut piniartullu ilisimasaat pillugit suleqatigiinnerusariaqartugut paaseqatigiinnerulertariaqartugullu.

Attumi piniartut aalisartullu piniakkanik sumiiffimmi nalunaarsarnermikkut suleqataanerat maluginiarneqarluni, 2018-ip naalernerani Nunani Avannarlerni Siunnersuisooqatigiit pinngortitamut avatangiisinullu nersornaasiuttagaannik maligassiulluarlutik nersornaaserneqarput.

Attormiut periarfissaq iluatsillugu pilluaqqoqqikkusuppassi, suleqatigiinneq angusaqartitsisartoq uppernarseqqipparsi.

Naalackersuisut saqqummiussa at allat paasissutissatut pitsaasutut tigugalarlugit, taamaattoq Atassut-miit naggataarutigalugu oqaatigerusunnarpoq isumaqatigeqigatsigu, Nunarput nunarsuarmioqataasutut imminut mattugata Nunalli allat pingaartumik qanimut nunaqqatigalugillu suleqatigisarsimasat, niuveqatigiinnikkut aningaasarsiornittalu siuarsarnissaanut suleqatigiissinnaanerup, minnerunngitsumillu Nunatta ilaanik atuisoqarneratigut aningaasarsiutigisinnaaneranut politikkikkut mattussinaveersaarnissarput.

Nunarput pisiarerusullugu USA-mi siuttup tusagassiorfitsigut oqaaseqarsimanagera, soorunami isumaqatiginngeqaarput kisiannili assigiinngitsutigut suleqatigiinnitta periarfissat pitsanngorsarnissaanut ammaffiginninnerput Atassut-miit oqaatigissavarput. Nunarput soqutigineqarnera tusaamaneqarluqaqilerneru atorluagassaavoq. USA-miit Nunatsinnut takornarissat sooq Nunarput qulaatiinnariarlugu aatsaat apuuttassappat, aqquiti nutaat imaatigut silaannakkullu periarfissat annertuseqqinneqarsinnaaneri atorluartigit.

EU suleqatigilluarnera aningaasaleerusussuseqartarneralu atorluarneqarsinnaasoq sulit massakkornit annertunerusumik oqaaseqarfigisareerneru eqqaasissutigeqqiinnassavara Naalackersuisuniit kommuune-niillu atorluarneqartaqqullugu.

Taamatut Atassut-miit Naalackersuisut aammaallutik oqaaseqaataannut oqaaseqarpugut. Nunatta siunissaa qaamavoq siuariartorteqqinnissaanut Atassut peqataassaaq.